

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 252

İSLAM'DA YÖNETİM SİSTEMİ VE TEMELLERİ

Eserin orijinal adı: *en-Nazariyyâtü's-Siyasiyyetu'l-İslamiyye*

Prof. Dr. Muhammed Ziyauddin er-Rayyis

Çeviren: Prof. Dr. İbrahim Sarmış

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj & Kapak
FCR

Baskı & Cilt
AYDAN BASIM ve YAYIM LTD. ŞTİ.
Örnek Sanayi Sitesi Alinteri Bulvarı
364. Sokak No: 4 Ostim/ANKARA
Tel: 0312.354 46 27-28

(1. ve 2. Baskılar Nehir Yayınları)

3. Baskı: Kasım 2017

ISBN: 978-605-9652-52-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA

Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89

Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İSLAM'DA YÖNETİM SİSTEMİ VE TEMELLERİ

Prof. Dr. Muhammed Ziyauddin er-Rayyis

Çeviren: Prof. Dr. İbrahim Sarmış

Ankara 2017

Prof. Dr. Muhammed Ziyauddin er-Rayyis

17 Ocak 1912 yılında doğdu. Kur'an hafızı oldu. 1935 yılında Ezher Üniversitesi Daru'l-Ulüm Fakültesi'ni üstün başarı ile bitirdi. 1938 yılında tarih alanında akademik çalışma yapmak üzere devlet tarafından İngiltere'ye gönderildi. 1939 yılında Londra Üniversitesi özel sınavını kazandığı gibi, 1941 yılında da orta derece İngiliz tarihi, edebi felsefe ve tercüme sınavını kazanarak diploma aldı. Tarih ve Siyaset Bilimleri dallarında Londra Üniversitesi'nden üstün başarı ile Bakalorya diploması aldı. Londra Üniversitesi kendisine doğrudan doktora başlama hakkı tanıdı. "İslami Siyasal Teorilere Göre Devlet Düşüncesi" başlıklı çalışması ile 1945 yılında doktor oldu. Kahire Üniversitesi'nden de doktora unvanı aldı. Daru'l-Ulum Fakültesi'nde öğretim üyeliği ve Tarih Bölümü başkanlığı yaptı. Eski Kültür Bakanı Dr. Ahmed Heykel onun öğrencilerinden biriydi. 26 Nisan 1977 yılında vefat etti. (Allah rahmet etsin).

Meşhur kitaplarından bazıları şunlardır:

- *en-Nazariyyâtu's-Siyasiyyetu'l-İslamiyye* (elinizdeki kitap).
- *Abdulmelik b. Mervan Muvahhidu'd-Duveli'l-Arabiyye*.
- *fi't-Tarihi'l-İslamiyyi'l-Hadîs*.
- *el-Haracu ve'n-Nuzumu'l-Maliyye li'd-Devleti'l-İslamiyye*.
- *el-İslamu ve'l-Hilafetu fi'l-Asri'l-Hadîs*.

İÇİNDEKİLER

YEDİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ-----	11
BU KİTAP -----	17
BİRİNCİ BASKININ ÖN SÖZÜ-----	21

Birinci Bölüm

İSLAM DEVLETİNİN OLUŞUMU-----	27
Giriş-----	27
Hız. Peygamber Dönemi -----	28
İslam'la Kurulan Düzenin Sosyal Yapısı-----	31
Tarihi Deliller -----	33
İçtihad Hakkı -----	35
İşi Ümmete Bırakmak-----	36
Sakife Toplantısında -----	37
Hilafet Kurumunun Doğuşu-----	41
Macdonald'ın Görüşünün Kritiği-----	44

İkinci Bölüm

İSLAM'DA SİYASAL KURAMLARIN DOĞUŞU-----	49
Fırkaların Doğuşu-----	52
Ortaya Atılan Kuramlar-----	53
1- Yöneticilerin Azli-----	53
2- Kureyslilik Ayrıcalığının Gözardı Edilmesi -----	54
3- Abdullah B. Sebe' ve Görüşleri-----	55
4- Sahabi Ebu Zerr'in Malla İlgili Görüşleri -----	57
Fırkaların Oluşmaya Başlaması-----	59
Hakem Olayı-----	60
Birinci Muhakeme-----	61
Babadan Oğula Geçen Saltanat -----	63
Harciciler ve Görüşleri-----	65
Şia'nın Görüşleri-----	68
Mu'tezile'nin Doğuşu -----	73
Sünnet ve Hadis Ehli-----	78
Mürcie Fırkası -----	81

Üçüncü Bölüm

İMAMET/DEVLET BAŞKANLIĞI -----	85
I- Sorunları-Niceliği -----	85
En Büyük Sorun -----	85
Bilimsel Çalışmaların Başlaması -----	86
Ali B. İsmail Et-Temmar-----	87
Hişam B. El-Hakem -----	88
Şia Kelamcıları -----	90
Şia ve İmamet -----	91
Haricilerin Kelamcıları -----	92
Mu'tezile Kelâmcıları-----	93
Ebu Bekr El-Asam -----	94
Hişam El-Fütî -----	94
Muhaddisler ve Ehl-İ Sünnet -----	95
Şafii ve İcma İlkesi -----	96
Arnold'un Görüşlerini İrdeleme -----	98
II- Hilafet ve Krallık Açısından İmametnin Niteliği-----	101
Üç Önemli Kavram-----	102
1- <i>İmam</i> -----	102
2- <i>Halife</i> -----	106
Kayzerliğin ve Kısralığın Karşıtı -----	107
3- <i>Emru'l-Mü'minin</i> -----	110
İmamet ve Hilafet Arasında -----	111
İmametnin Tanımları-----	113
İbni Haldun ve Yönetim Çeşitleri -----	116

Dördüncü Bölüm

İSLAM VE YÖNETİMİN GEREKLİLİĞİ -----	121
Giriş-----	121
I- İmametnin Gerekliliği Görüşü -----	122
İmametnin Gerekliliğini Savunanların Delilleri -----	124
Birinci Delil: Ümmetin İcma'ı-----	126
İkinci Delil: Başboşluğun Önüne Geçmek -----	128
Üçüncü Delil: Dinsel Görevlerin Yerine Getirilmesi -----	130
Dördüncü Delil: Adaleti Tam Anlamıyla Sağlamak-----	134
II- İmametnin Farz Değil, Caiz Olduğunu Söyleyen Görüşler-----	136
Bu Görüşün Değerlendirilmesi -----	140
"Caizdir" Görüşünün Delilleri ve Bu Delillerin İrdelenmesi ----	143
Çağdaş Bir Yazara Cevaplar -----	145
III- Şia Mezhebinin Görüşü-----	152
Şia Mezhebinin Delilleri -----	153
İmanın Direği -----	156
Şiilerin Kimi Belgeleri Üzerine-----	158

Beşinci Bölüm

DÜŞÜNCE VE OLGU AÇISINDAN İMAMET -----	163
İmamet Farz mı, Rükün mü? -----	163
Raşid Halifelerin Hilafeti -----	165
İslam Toplumunun Varlığını Sürdürmesi -----	166
Seçimi Ümmet Yapar -----	167
Hazreti Ebu Bekir'in Hilafeti -----	168
Hz. Ömer'in Hilafeti -----	171
Şûra Ehli ve Hz. Osman'ın Hilafeti -----	173
İcma ile Hilafet -----	174
Hazreti Ali ve Hilafet -----	174
Hz. Ali'nin Hilafeti ile İlgili Görüşler -----	175
Muaviye'nin Hilafeti -----	177
Hilafetin Yezid'e Bırakılması -----	178
Uydurma Bir Söylenti -----	179
İslam Tarihi ve Veraset Sistemi -----	182
Hilafetin Özü Kalıcıdır -----	186
Bir Hadis Rivayeti Üzerine -----	187
Yezid'e Biattan Sonra -----	189
Muaviye'nin Vasiyeti -----	190
Anlaşmazlıkların Doğuşu -----	191
İkinci Muaviye -----	192
Korkunç Bir Kriz -----	193
El-Câbiye Toplantısı ve Mervan'ın Hilafeti -----	194
Abdûlmelik Bin Mervan'ın Hilafeti -----	195
Velid, Süleyman ve Ömer Bin Abdülaziz -----	197
Osmanlı Hilafeti -----	198
Modern Çağda Hilafet -----	199

Altıncı Bölüm

SİYASAL SÖZLEŞME VE SORUNLARI -----	203
Akid Kuramı -----	203
İşlemler ve Biat -----	205
İslam'da Sözleşmelerin Çiğnenmesi Haramdır -----	205
Temel, Ümmettir -----	207
Yetkilerin Kaynağı -----	210
Yeterlilik veya Temsil Düşüncesi -----	210
Hall ve Akd Ehli -----	212
Ayrı İki Heyet -----	214
Sayısal Durum -----	215
Bir Karşı Görüş ve Cevabı -----	217
Genel İradenin Onayı -----	219
Gerekli Şartlar -----	226

İmamet Miras Olmaz -----	228
Veliahlığı Ümmetin Onaması -----	229
Teklik ve Çokluk -----	232
İslam Ümmetinin Birliği -----	234
Bazı Alt Sorunlar -----	236

Yedinci Bölüm

DEVLET, ŞARTLAR VE GÖREVLER -----	243
I- Velayetler, Vezaret, Ülke Valiliği ve Diğer Akidler -----	243
Tefviz ve Tenfiz Görevleri Naibliği, İcra/Yürütme Organları ----	244
Monarşi (Mutlakiyet) Değil -----	246
Velayetin Çeşitleri -----	248
Vezirlik/Bakanlık -----	250
Tenfiz Vezareti -----	253
Tefviz Vezareti -----	254
Vezaretin Bir veya Birden Çok Olması -----	258
Tarihsel Bir Sorunun İrdelenmesi -----	261
Eyalet Emriği/Valiliği -----	264
İstikfa ve İstila Emriği -----	264
İstikfa Emriğinin Şartları -----	266
İstikfa Emriğinin Görevleri -----	267
İstila Emriği -----	268
Şartlar ve Değerlendirmeler -----	269
II- Hilafetin ve Vezirliğin Şartları, Aynı Zamanda, Genel Emriğin de Şartlarıdır -----	271
1- Bilgi veya İçtihad -----	272
2- Siyasi, İdari ve Askerî Bilgi -----	274
3, 4- Ruhsal ve Bedensel Yeterlilik -----	275
5- Adalet ve Güzel Ahlak -----	276
6- Ergin Velayet Sahibi Olmak -----	278
7- Soy -----	280
Ehl-i Sünnet'in Görüşü -----	281
Mu'tezile ve Haricilerin Görüşü -----	281
Ehl-i Sünnet'in Görüşünün Değerlendirilmesi -----	283
İbni Haldun'un Görüşü -----	285
Yorum -----	286
III- Genel Görevler -----	288
Yükümlüler Toplumu -----	288
Haklar Yahut Görevler -----	289
Farz'ın Niteliği -----	290
Ahlakla İlgili Siyasal Farzlar -----	291
Kifaye/Genel Dayanışma Farzları Veya Genel Farzlar -----	292
Kifaye Farzlarının Önemi -----	293

1- <i>İmamet</i> -----	295
2- <i>Yargı ve Mezalim Davalarına Bakmak</i> -----	295
3- <i>Cihad</i> -----	297
4- <i>Emr-i bi'l-Ma'ruf ve Nehy-i ani'l-Münker</i> -----	298
5- <i>Din ve Dünya Bilgilerini Sağlamak</i> -----	300
6- <i>Bayındırlık İmkânlarını Hazırlamak</i> -----	302
7- <i>Toplumsal Dayanışma</i> -----	303
Yöneticinin veya Devletin Görevleri -----	306
İslam Sisteminin Kapsamlılığı -----	307

Sekizinci Bölüm

YÖNETİLENLER VE DEVLET BAŞKANI -----	309
Yönetimin Temel İlkeleri -----	309
I- <i>Adalet</i> -----	309
1- <i>Kanun Karşısında Eşitlik</i> -----	312
2- <i>Adalet ve Bayındırlık</i> -----	313
3- <i>Azınlıklar İçin de Adalet</i> -----	315
II- <i>Şûra</i> -----	317
III- <i>Yöneticinin Sorumluluğu</i> -----	321
Oryantalistlerin Bazı Yanlışları -----	327
Bir Durum veya Zaruret Başkanlığı-----	330
Kılıca Sarılmak ile Sabretmek Arasında-----	333
Bu Görüşün İrdelenmesi -----	336
İtaatin Sınırları -----	339
Sizden Olan Ulülemr -----	340
Devletin ve Otoritenin Yapısı -----	342
Çoğunluk İlkesi -----	344
Bu Görüşlerin İrdelenmesi-----	348
İslam ve Demokrasi-----	352

YEDİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ

“İslam’da Yönetim Sistemi ve Temelleri”^{*} kitabının yedinci baskısını araştırmacılara, üniversite öğretim elemanlarına, öğrencilere ve tüm okuyuculara sunuyoruz. Bu baskıya bazı eklemeler yaparak tarihsel “Hilafet” tablosu ve bunun çevresindeki görüşlere, kuramsal “hilafet” ve “imamet” yorumlarının oluşturduğu tabloyu da eklemeyi zorunlu gördük. İkisinin karşılaştırılması ve bu doğrultuda sağlıklı bir değerlendirme yapmak ancak böylece mümkün olacaktır. Dolayısıyla düşünce ile uygulama arasındaki farklılık daha iyi gözlemlenebilecek, değerlendirmeler daha tutarlı olabilecektir. Aradaki farklılıkları belirtmeye çalışırken, görüşlerdeki gerçekler, çetin çekişmeler ve çok boyutlu tartışmalar olduğunun bilincinde olarak yargılarımızda tamamen bilimsel bir objektifliğin sınırları içinde kalmaya özen gösterdik. Diğer konularda olduğu gibi, bu alanda da yargılarımızı delillerle desteklenmiş bilimsel gerçeklere olabildiğince dayandırmaya çalıştık. Kitabın yedinci baskısını yapmış olmamız, bize, İslam kültürünün “siyasal” yönüne ilginin büyüklüğünü göstermesi bakımından da önemlidir. Birbirini izleyen bu basımlar, İslam düşüncesi içinde devlet ve yönetim örgüsü, İslam’da otoritenin kaynağının belirlenmesi, özellikle devletin görevleri, ümmetin hakları, devlet ile ümmet bireyleri arasındaki ilişkiler ve benzeri durumlarla ilgili düşünce ve görüşlere aydın kesiminin duyduğu ilginin göstergesidir. Kitap, kendi alanında yepyeni bir yaklaşımın ürünü olan bir araştırma olup onunla, çağdaş devlet anlayışının da ilerisinde bulunan İslam düşüncesinin bu yanını ortaya koymuştur. Bu gerçeğin gün ışığına çıkışına kadar, aydınlar arasında siyasal bilimlerle ilgili fikirlerin yalnızca Batı düşüncesinde olduğu kanısı vardı.

Müslümanların siyasal alanda köklü, kapsamlı ve değişik bir düşünce örgüsüne sahip olduğu ve Müslüman düşünürlerin bu çerçevede birçok bilimsel kuramlar oluşturduğu, bu kitapla

^{*} [Kitabın Arapça orijinal adı, ‘en-Nazariyyatu’s-Siyâsiyyetu’l-İslamiyye’dir (Çeviren).]

çağımız aydınlarına anlatılmıştır. Dahası bu kitap, Batı düşüncesinin ancak yakın zamanda erişebildiği nice sonuçların, Müslümanlar arasında geçmişte tartışılmış, irdelenmiş ve hatta uygulanmış kuramlar arasında bulunduğunu, Batı'nın bunlardan birçoğuna henüz yaklaşmamış olduğunu -delillerini de sayarak- gözler önüne sermiştir.

Sözünü ettiğimiz bu özellik, kitabı alanında öncü duruma getirmektedir. Araştırmacıların büyük ilgisi de, bu “alanında öncü” oluşundan doğmaktadır. İçeriği, sosyal bilimlerle uğraşan çevrelerin beğenisini, ulaştığı sonuçlarsa, bilim ve siyasal alanındaki yetkin kimselerin övgüsünü kazanmış, bunlar, birçok kalem sahibince dile getirilmiştir. İkinci ve sonraki basımlarda bir bölümünü -bir şükran borcu olarak- kitaba almış bulunduğumuz bu sözleri, bitişik bölümde “bu kitap” başlığıyla sizlere sunacağız.

Kitabın bir özelliği de, daha yayımlanır yayımlanmaz, üniversitelerde “başvuru kitapları” arasında bir yer edinmesi olmuştur. Hukuk, Şariat, Tarih ve Siyasal Bilimler Fakültelerinde okutulan bir ders kitabı olmuş ve araştırmacıların elinde güvenilir bir kaynak durumuna gelmiştir.

Yönetim sistemi ve devlete ilişkin görüşlerin İslam düşüncesi içindeki yerini ve -özellikle de- İslam'ın idari teşkilat ve devletle ilgili ölçülerin yorumlanmasını ve araştırılmasını gündeme getiren, bilim ve siyaset çevrelerinde bu doğrultuda bir ilginin uyanmasına yol açan sebeplerin başındaysa, Müslümanların bugünkü durumlarının payı büyüktür. Müslümanların bir geçiş dönemini yaşaması, kalkınma yolunda gözlemlenen kimi atılımlar bu durumun en belirgin özellikleri olarak göze çarpmaktadır. Bu özellikleri dolayısıyla, Müslümanlar, çağdaş siyasal bloklar ve devletler arasında yerlerini belirlemeye çalışmakta, temel düşüncelerini gün ışığına çıkarmanın çabası içinde bulunmaktadır. Böylece, çağdaş yapı ve ideolojiler arasında kendi sistem ve örgütlerini yeniden kurmanın savaşımını vermektedirler.

Bunun için, “İslam” çerçevesinde ve çevresinde oluşan ve geliştirilen düşünce ve kuramların incelenmesi gerekli olmaktadır. Müslüman düşünürlerin, siyasal bilimcilerin ve uygulayıcıların, ülkelerini özyapılarının temelleri üzerinde yeniden kurmaları, bu ışık altında kimi uyarlamalar yapmaları, ancak, böylesi incelemelerin yapılması, sürdürülmesi ve birikime elverişli

bir boyuta ulaşmasıyla mümkün olabilecektir. İslam kökenli bu ilke ve temeller incelendiğinde devletin sağlıklı ve güçlü bir yapıyı sürdürmesini, eşitlik ve toplumsal dengenin gerçekleşmesini, yasaların egemenliğini sürdürmesini sağladığı görülecektir. Üstelik bu nitelikler, yeryüzü Müslümanlarının tümünü yardımlaşmaya, dayanışmaya iten birer etken olarak da işlev görmektedir. Bunlar, temel amaçlara yönelik ortak çıkarlar sağlamaya elverişli, devlet ve toplumları bu doğrultuda yakınlaştırıcı, hatta bağlayıcı, dış güçlere karşı koruyucu bir işbirliğine götüren genel bir düzenlemeye de analık edebilecek güçlü öğelerdir aynı zamanda... Bunun, hemen tüm İslam ülkelerinde İslam'ın ruhunu diriltmek, Müslümanlar arası dayanışmayı sağlamak ve büyük bir kalkınma olayına kapı açmak şeklinde bir atılımı da gündeme getirdiğini görmekteyiz. Birçok ülkedeki derlenme, toparlanma, kendine gelme ve kendini bulma yolunda harcanmakta olan çabayı ve bu çabanın -kimilerinde- üst düzeylere kadar varmış olmasını, bu doğrultudaki genel eğilimi ve gerçekleşen önemli açılımları, ancak, böylesine bir işlevin ürünü olmakla açıklayabiliriz. Müslümanların yaşamakta buldukları topraklarda gözlemlediğimiz tüm bu gelişmeler, kuşkusuz, geleceğe yönelik bir umut, yeni bir dirilişe itici kıpırdanmaların delilleridir.

Bununla birlikte, yaygınlaşan bu eğilim ve uygulamaları engelleme yolunda da büyük girişimlerin varlığını da yok sayamayız. Yıkıcı, bölücü, parçalayıcı, insanı insanlığından uzaklaştırıcı, özellikle de “insan”ın “gökyüzünün bağı”yla ilgisini kesmek isteyen, kişiyi ruhundan soyup şehvetine bağlayıcı yöntemleriyle göze çarpan kimi eylemlerin sahipleri, insanı madde ve çikara, geçici kimi haz ve beğenilere çağırma işini sürdürme yolunda İslam'a saldırmaktan, ona iftirada bulunmaktan, yanlış bilgilerle kitleleri şartlandırmaktan, çok kez yalanı bilim diye yutturma oyunlarına kalkışmaktan geri durmamaktadırlar.

Geçmişe göre Müslümanlar arasında oldukça etkinlik kazanmış bulunan bu gibi çalışmaların, giderek, gücünü yitirdiğini de belirtmemiz gerekiyor burada. Öyle ki, kamuoyunda iz bile bırakamaz duruma gelmişlerdir, desek, abartma olmayacaktır. Toplumda, İslam'ın yüce değerlerine sarılma eğilimi, artık engellenememektedir. Buna karşın, biz burada, bu çabaların örnekler vermeden de edemeyeceğiz:

Kitap olmaktan çok, yarım yüzyıl önce kimi tezlerin derlendiği bir derlemeden söz edelim isterseniz. Bu durumuna ve yalınkatlığına karşın, İslam'a karşı olanlarca -hâlâ- el üstünde tutulmakta ve yazılanlara oradan bol bol aktarmalar yapma tutumu sürdürülmekte.

Burada söylenen ve aktarılarak yinelenen tezlerin özeti ise şöyle:

“İslam'ın toplumsal-siyasal bir yanı yoktur. O, yalnızca bir ibadet ve ahlak kurallarının düzenlenmesidir. Din ve dünya işlerinin ayrı oluşu dolayısıyla İslam'da toplumsal-siyasal bir yan aramak yanlışır; bulmaksa, mümkün değildir.”

Tarihsel gerçekleri göz önüne almak bile bu savın ne ölçüde çürük olduğunu göstermeye yetmez mi? Hele, İslam bilgilerince gerçekleştirilmiş olan “icma”lar ve bunların toplumun her kesiminin sorunlarına getirmiş olduğu yorumlar, yöntemler ve çözümler düşünülürse, savlarındaki temelsizlik daha açık ortaya çıkar.

Ama yine de, bu doğrultuda kimi değerlendirmeler yapmak gerekir. İlkın, din ile dünya arasında çelişkinin olup olmayacağı savına bakalım.

Din, dünya hayatındaki işleri düzenleme gibi bir amaçtan kaynaklandığına göre, artık, dinin toplumsal veya siyasal amacı yoktur, savında bilimselliğin olmadığı anlaşılır. İslam'ın kimi ayinlerden ve kompleks ruhsal sorun tartışmalarından uzak yapısını, eyleme yönelik düzenlemelerini, insanın içe ve dışa yönelik tüm yanlarını kapsayıcı ölçülendirmelerini, özellikle dünya ve ahireti birbirinin devamı yahut sebep ve sonucu durumuna dönüştürmesini gündeme getirirsek, “Din”in hem bireylerin, hem de toplumun yaşamına el atıcı, düzenleme getirici yanı daha iyi anlaşılır. Böylece söz konusu saçma savların geçersizliği tam bir belirginlik kazanmış olur.

Bunun için uzağa gitmeye, kimi deliller getirmek için çırpınmaya da gerek yoktur. Allah Rasûlü'nün, getirdiği dinle toplumunu kurması, onu dinin öğretileriyle düzenlemiş olması, yeterli delildir. Gerek ashab döneminde ve gerekse sonraki zamanlarda bu birliktelik sürdürülmüştür. Zira “fiilî icma” gibi din bakımından yadırganamaz bir delil de ortaya çıkmıştır.

İşte buna benzer iddialara karşılık bu gerçekler, birinci baskıda sözünü ettiğim sebebe ek olarak, beni İslam'ın "hukuk" yönü üzerinde de araştırmaya itmiş, araştırmalarımın sonucu da -itiraf edeyim- benim için "şaşırtıcı" olmuştur. Çünkü araştırmalarım sonunda karşılaştığım "hukuk ve siyasal görüşler" hazinesinin "siyasal bilimler", "siyasal görüşler", "siyasal kuramlar", "siyasal sistemler" içinde ve bunlarla ilgili tarih, araştırma ve karşılaştırmalarda yer almamış olması, insanı ancak şaşkınlığa uğratacak bir olgudur.

Ve bu olgu, İslam'ın toplumsal-siyasal boyutunun olmadığını iddia eden söz konusu kitap yazarının ve yandaşlarının el üstünde tutulması, göklere çıkarıcı övgülere layık görülmesi gibi tutumlardaki amacı da gün ışığına çıkarmakla, artık, bu gibi savların bilimsellik ile ilgisinin olmadığı ve olmayacağı en açık delilidir. İspatlanmış bu gerçeği gözler önüne sermeyi de bir görev saydım.

Elinizdeki kitap, işte, böylesine bir "görev anlayışı"nın ürünüdür. Sözü edilen savların üzerinden uzun zaman geçmesine ve hatta bunların yalanlanmasına karşın, zaman zaman yeniden hortlatılması, beni, bu konudaki tarihsel gerçekleri ve müctehidlerin görüşlerini ortaya çıkarmaya sevk etmiştir.

Bu savların çürütülmesine yönelik çalışmalar sırasında, özellikle, söz konusu kitabın ortaya konulduğu-İngiliz işgali ve egemenliği dönemindeki- ortam ve şartlar üzerinde de durdum. Böylece, savlardaki kötü amaç daha iyi açıklanabilirdi. Nitekim, Ali Abdurrazık'ın sözünü ettiğimiz, "*el-İslâmu ve Usûlu'l-Hukm*" kitabını incelediğim "*el-İslâmu ve'l-Hilafetu fi'l-Asri'l-Hadis*" adlı eserimde, önceleri de, bu kitabın yansız bir bilimsel çalışma ürünü olmayıp, siyasal bir propaganda gereği -Birinci Dünya Savaşı sırasında- Osmanlı imparatorluğu yönetimine saldırmak amacıyla yazıldığını, sömürücü ülkelerin emellerine hizmet için ortaya çıkarıldığını belirlemiş ve gözler önüne sermiştim. Dahası, kitabın üzerindeki imzaya karşın, yazarın Ali Abdurrazık olmadığını da -orada- ispatlamıştım.

Ama -ne yazık ki- yanlışları ve uydurmalığı ispat edilmiş bulunan bu kitap, hâlâ dine karşı kişilerin başlıca dayanağı olmakta, bunlar bu saçmalara çağrıda bulunmakta ve kimi kolaycı, bilgisiz, araştırma yapma yetenek ve gücünden mahrum

kimseler -bu çağrının etkisinde- aynı savları günümüzde de yinelemektedirler. Bu kimselerin içinde “bilimsel çalışma”lar yaptığını sanan ve bu yanlış düşünce ve görüşleri “akademik kariyer” edinmek için kullanmaya kalkan, üstelik yepyeni ve orijinal görüşlermiş gibi sunmaya çabalayanların bulunmasıysa, daha üzücü ve daha korkunçtur.

Gerçek şu ki, bu kişilerin dini bireylerden, İslam'ı gerçek karakterinden, Yüce Allah'ın buyruklarını hayattan uzaklaştırma ve onun yerine beşerî kuruntuları, nefsin isteklerini egemen kılma; bunun için de İslam tarihinin gerçeklerini bozma doğrultusundaki çabaları düpedüz birer yalancılıktır. Bunların kimi bilim adamlarına ve bu arada Mu'tezile'ye dayanma iddiaları da adı geçenlere birer iftiradır. Çünkü Mu'tezile de dâhil hiç bir İslam bilgininin, onların söylediklerine delil olabilecek tek bir görüşleri ve sözleri yoktur.

İslam'ın gerçeğini tanıma durumunda, bu husus daha açık anlaşılacaktır. Nitekim Müslümanlar günlerini ve geleceklerini daha sağlam temeller üzerinde kurma doğrultusunda sürdürdükleri savaşta bunu vurgulamaktadırlar. Ki, bu temeller de bir din olarak, bir tarih ve kültür mirası olarak İslam'ın ta kendisidir. Adaleti gerçekleştiren, hakları koruyan, insanlık onurunu gözeten tek yöntem ve uygulama olan İslam...

Bu savaşı sürdürmekte olan tüm Müslümanlar, artık, yeni bir hamlenin, kalkınmaya yönelik adımların, öz dinlerine, dinlerinin özüne dönüşün çabası içinde, her türlü sapıtırıcı iddiaları kulak ardı ederek yürüyüşlerini sürdürmektedirler. Bu sürüp gidecek, geçmişte olduğu gibi günümüzde de Müslümana yarıyor saygınlık yeniden elde edilecek ve ümmet -giderek- kendi dinine daha çok sarılacağı için tüm yanlışlar ortalıktan çekilecektir. Bu gidişi kösteklemeye çabalayanlar içinse, yalnızca, hüsrana vardır. “Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Kâfirler istemese de Allah nurunu tamamlayacaktır.”

BU KİTAP

Bu kitabın yayımlanması üzerine birçok seçkin öğretim üyesi ve bilgin, görüş ve düşüncelerini belirttiler. İkinci ve sonraki baskılarda bu yazılanlardan bir bölümüne yer verdik ve yer verişimizin gerekçesini de belirttik. Bu değerlendirmeler, böylece, kitabın bir bölümü hâline geliverdi. Bu baskıda da söz konusu bölümü olduğu gibi alıyoruz:

“Kitap hakkında görüş belirten değerli üstadların bu görüşlerini yeni baskıya ön söz yapmayı uygun görüyorum. Tümülle uygun ve onaylayıcı olmasa da bu görüşlere kitabımda “ön söz” olarak yer verişimin kimi sebepleri var. Şöyle ki: İlkın, görüş sahiplerinin her biri saygın ve seçkin kimselerdir. Sonra, bu görüşlerin her biri hem tarihe mal olmuştur, hem de kitabın yöntemi ve konusundan söz ediyor olmakla tanıtıcı niteliktedir. Bunları okuyuculara sunarken, görüş sahiplerine de teşekkür ediyor, dualarımı iletiyorum. Allah hepsinden razı olsun, diyerek görüşleri aktarıyorum:

1. Mısır eski Başbakanlarından Dr. Ali Mahir’in -ki, bu zat aynı zamanda Anayasa Komisyonu Başkanıdır- yazara düşüncelerini ilettiği yazı şöyle:

“Kutlamaya değer çabanızın özellikle kullandığınız seçkin bilimsel yöntemden oluşan yanına değinmek isterim. Derin bir araştırma, inceleme ve buna dayalı değerlendirme ve yorumlarda gösterdiğiniz büyük çabanıza hemen değinmek ister, size ve üniversite mensubu tüm arkadaşlarınıza bilime ve gerçeklere katkı yolunda Yüce Allah’tan başarılar dilerim. Seçkin aydınlığımızın ülkemiz için beslediği emeller, ancak, bu yolla gerçekleşmiş olacaktır.”

2. “el-Ahbar” gazetesinin yazı işleri müdürlerinden ve Mısır’ın seçkin gazetecilerinden olan büyük üstad Muhammed Zeki Abdulkadir, günlük köşesinde, şunları yazmıştır:

“Gecenin geç saatlerine kadar “İslam’da Yönetim Sistemi ve Temelleri” adlı kitabı okudum. Okudukça konuya ilğim arttı.

Öyle ki kitapta anılan hemen hemen tüm kitapları sağlayarak gözden geçirdim. Birçok yanlış görüşlerim bu kitapla düzeldi, diyebilirim. Özellikle İslami grupların ve siyasal ayrılıkların doğuşu çevresindeki kimi sorularım bu kitapla ortadan kalktı. Yazar bilimsel bir yol izlemiş, İslam fikhını çağdaş kuramların kavramlarıyla anlatmada büyük başarı göstermiştir.”

3. Aynı yazar, “el-İzâatu'l-Misriyye” dergisi muhabirinin “Geçen yıl okuduğunuz en önemli kitap hangisidir?” sorusuna da şu karşılığı vermiştir:

“Kuşkusuz *“İslam'da Yönetim Sistemi ve Temelleri”* kitabıdır. Bu kitap, İslam'ın, İslam fakihlerinin toplum ve yönetimle ilgili görüşlerini öylesine bir tarzda vermiştir ki, bu yolla pek çok çağdaş siyasal kuramı yeniden değerlendirebilecek ölçüde yeni bir ufuk edinmişimdir. İlginç olan şudur ki, fakihler, yaşadıkları şartlara ve sünnetteki malzemenin azlığına karşın, İslam'ın siyasal ilkelerinin ışığında çağdaş herhangi bir devletin dayanabileceği ve onunla halkın hak ve çıkarlarını mükemmel bir biçimde sağlayabileceği yargı ve yorumlarla oluşan bir birikimi ortaya çıkarabilmişlerdir.”

4. Kahire Üniversitesi Hukuk Fakültesi İslam Hukuku Profesörü Muhammed Ebu Zehra, büyük bir İslami dergide yayınlanan yazısında kitap hakkında şunları söylemektedir:

“İslam'da Yönetim Sistemi ve Temelleri” kitabının yazarı, İslam'ın siyasal felsefesini ve İslam mezhepleriyle firkalarının eğilimlerini ele alarak, birleştikleri esasları ve ayrıldıkları ayrıntıları çok güzel açıklamıştır. İncelemesinde çeşitli görüş ve kuramların dinsel kökenleri ve gerçekleştiği dönemleri bir arada ele almış, böylece yazar, konusuna tam anlamıyla hâkim olmuştur. Dikkatte, derinlikte, açıklamada, çeşitli sorunları ve görüşleri ele alıp değerlendirmede son derece başarılı olmuştur.”

5. Aynu'ş- Şems Üniversitesi profesörlerinden ve el-Ahram gazetesi yazarlarından Prof.Dr. Ayşe Abdurrahman Bintu'ş-Şati', el-Ahram'daki yazısında şöyle demektedir:

“Doğrusu, yakın bir zamanda, bu alanda yazılmış olanlar içinde böyle bir kitap okuduğumu hatırlamıyorum. Kitapta felsefi bakış ile tarih incelemeleri bütünleşmiştir. Akademik araştırma yönteminin sağladığı tutarlılık, bilimsel çerçevedeki de-

ğerlendirme ve sağlanan yararlarla ölçülüyorsa, kuşkunuz olmasın, “İslam’da Yönetim Sistemi ve Temelleri” kitabı bu tutarlı araştırmalar arasında yer almaya son derece layık bir kitaptır.

Hayranlığımı asıl uyandıran noktaysa, kitabın geçmişlere ait dağınık sözleri toparlamakla kalmayıp, büyük emek ve çaba ürünü olması... Yazar, iyi bir derlemeden sonra çok duyarlı bir bakış ve mükemmel bir değerlendirme yapma aşamalarından da başarıyla geçmiş, ulaştığı materyali güven verici ve saygı uyandırıcı bir biçimde kalıba dökmüştür. Araştırmanın güvenilirliğini de özellikle vurgulamak isterim.”

6. Kardeş Sudan’ın tarih uzmanlarından Prof.Dr. Muhammed el-Hayr Abdulkadir de, “es-Sudan’ul-Hadis” dergisindeki uzun yazısında kitap hakkında şunları söylemekte:

“İslam’da Yönetim Sistemi ve Temelleri ” kitabı, yeni kitaplar arasında takdir ve hayranlığa layık bulunanların başında gelir. Bu önem, yalnızca İslam düşünce tarihinin önemli bir konusunu ele almaktan ileri gelmiyor. Asıl, İslam âleminde bireyleri dinden uzaklaştırmaya yönelik propagandaya tutarlı bir karşı çıkışı gerçekleştirmiş olmasından dolayı önemi büyük. Hele toplumu dinden tam anlamıyla soyutlayıcı gelişmenin tam başarıya ulaşacağı bir anda ortaya çıkmış olması önemini daha da artırmaktadır.

Bilimsel araştırma ölçülerine göre değerli, çünkü araştırma tutarlı bir yöntem ve bilimsel kurallara dayanmakta. Siyasal açıdan değerli, çünkü uluslararası siyasal düşünce birikimine İslam’ın katkılarını da eklemekte.. Din ölçülerine göre değerli, çünkü karşı olanların çabası ve mensuplarının cehaleti yüzünden siyasal alanda dine yerini ve saygınlığını yeniden kazandırmakta.. Belirleme ve karşılaştırma bakımından değerli, çünkü karşı savlarda bulunanların söylemlerini kesin deliller, sağlam kaynaklar ve çağdaş yöntemlerle çürütmekte. İşte böylesine değerli ve değeri ölçüsünde de önemli bir kitap, bu...”

BİRİNCİ BASKININ ÖN SÖZÜ

Batı, çeşitli çağlardaki düşünce adamlarının siyasi görüşlerini de araştırıp incelemeye özen göstermiştir. Greklerin, Romalıların, Orta Çağ papalığının ve imparatorlukların, Yeni Çağ toplumlarının siyasi eğilimlerini, bu dönemlerdeki düşünürlerin siyasi görüş, düşünce ve kuramlarını ele alıcı araştırmaların sayısı pek kabarıktır Batı'da. Bu durum, onlarda bir "Siyasal Bilimler" doğurmuş; siyasi düşünce, görüş, eğilim ve kuramlar birikimi özel yapıya sahip başlı başına bir bilim alanı oluşturacak -ve değer verilen- bir boyuta erişecektir. Nitekim "Siyasal Bilimler'in, üniversitelerde -kimi zaman- felsefenin bir dalı olarak, kimi zaman tarihin bir uzantısı biçiminde okutulduğunu görmekteyiz. Kimilerinde "tarih felsefesi'yle birlikte bir "siyasal felsefe" olarak izlenen bu bilimin, kimilerinde de hukukun ve özellikle anayasal araştırmaların bir tamamlayıcısı olarak ele alındığını biliyoruz. Yurttaşlık hak ve görevleri açısından gerek yönetenleri ve gerekse yönetilenleri yönlendirmek bakımından genel bir bilgi çerçevesinde okutulması da hayli yaygındır.

Ama -genel çerçevede- Mısır'da, -ayrıntılı bir biçimde- Avrupa'da bu bilimi okurken, kendi kendime sık sık sorduğum bir soru olmuştur: Bu alanda yalnızca Grek, Romalı ve benzeri Batı toplumlarının ve düşünürlerinin mi sözü, tezi, görüşü, düzenlemesi, kuramı olmuştur? İslam'ın bu alanda herhangi bir görüşü- yok mudur? Müslüman düşünür ve bilim adamlarının bu alana ilgileri olmamış mı; olmamışsa, İslam bütünüyle siyasi düşünce ve boyuttan yoksun mudur?

Beynimde dönüp duran bu sorulara doyurucu bir karşılık bulmakta hep güçlükle karşılaştım. Çünkü bunun karşılığını verebilmek için zengin İslam kültürünün derin ve geniş bir kapsam içinde incelenmesi, bu arada İslam düşünür ve bilginlerinin değişik konulardaki ürünlerinin içinden "siyasal" alana yönelik olanların elenip seçilmesi gerekiyordu. Böylece yapılacak derlemenin, Batı'daki düşünce ve görüşlerle karşılaştırılması, belli bir düzene

sokulması, çağdaş siyasal ve anayasal bilimlerde kullanılan kavramlarla anlatılması da kaçınılmaz oluyordu.

Müslüman düşünürlerin çalışmalarında izledikleri yöntem, kullandıkları kavramlar ve özellikle ürünlerini verdikleri ortamın şartları dolayısıyla bu sorunun üstesinden gelmek hayli zor bir görünüm arz ediyordu. Kimi ipuçları -bu doğrultudaki- bir çalışmanın olumsuzlukla sonuçlanamayacağını ortaya koyuyor olsa da, İslam düşünür ve bilginlerinin ürünlerinin çok zengin ve kapsamlı oluşu bu zorluğun başlıca kaynağı oluyordu. Ama yine aynı zenginlik -ve söz gelimi Abbasiler döneminde Müslümanların gerçekleştirdikleri benzersiz bilimsel aşama- araştırmacıya “ümit” de verdiği, “böylesine bir bilimsel zenginlik içinde siyasal alanın boş bırakılmış olamayacağı” kanısına da ilettiği için bu kez bir itici güç oluyordu.

Buna, bir de İslam toplumunun çağlar boyunca devletler hatta imparatorluklar kurmuş olmasını, bu kuruluşların da dünyanın daha önce bilmediği bir sistem ve yöntemi uyguladıklarını, bu sistem ve yöntemlerdeki incelik ve mükemmelliği eklediğimizde durum daha ümit verici oluyordu.

Birçoklarınınca bilinmeyen bir gerçektir ki, Orta Çağ Avrupası, kendi ortaçağından ve derebeylik sisteminden, böylesine bir anarşiden ve başıboşluktan “modern devlet” anlayışına ve uygulamasına Müslümanlardan esinlenerek ve örnek alarak adım atmıştır. Bu anlayış yani Avrupa’da meydana gelen ve modern devletin doğuşunu sağlayan hukuk hamlesi, bütün üniversitelerinde fıkıhı yahut kanunu birinci ders olarak kabul eden İslam ülkelerindeki hukuk çalışmalarının bir yankısından başka bir şey değildir. Fransa ve İtalya’da üniversiteler bu ruhtan etkilenmiş olarak kuruldu ve Doğu’da gördüğü şekliyle sistemini gerçekleştirmeye çalıştı. Pratik siyaset alanında ve değişik ilim dallarında İslam toplumunun etkisi bu olunca, siyasi düşünce sahasında da buna benzer bir sonucun olmaması elbette beklenemez. Ancak o asırda kültürün ve sosyal gelişmenin ulaştığı seviyeyi tabiatıyla gözden uzak tutmamak ve o günkü sınırları akıldan çıkarmamak lazımdır.

Bütün bunları göz önüne alarak büyük bir ümitle ve istekle, gönül huzuru içinde bu konuda çalışmaya başladım. Araş-

tırmanın seyri içinde yukarıda geçen iddiaların sıhhatini ispat eden deliller yavaş yavaş açığa çıkmaya başladı. Yukarıda değindiğimiz gibi Müslümanlar, fiilen siyasi düşüncelerini hayata geçirmişler teorilerini oluşturmuşlardır. Ancak onların araştırma ve incelemelerinin adı değişti. Modern çağın artık alışık olmadığı bir dil ile konuşmuşlardı.

O gün vardıkları nazariyeler/teoriler fıkıh usulü, tarih, felsefe, kelam ve âdâb ilminin bir parçasıydı. Bu nazariyelerin bir kısmı da Kur'an tefsirlerinde ve hadis-i şeriflerin şerhlerinde yer alıyordu. Bu sebepten onların görüşlerini gerçekten anlamak ve tümüyle ihata etmek isteyen bir kimsenin mutlaka bütün bu ilimlere başvurması gerekir. Belirli bir karaktere bürünmüş ve özel bir amaca yönelmiş olan bu siyasi anlayış belirli bir sınıra kadar gitmişse de genel olarak bu nazariyeler büyük ilgi, itina ve araştırılmaya değer yüce bir servet oluşturmaktadır. Bu servet, Avrupa'nın kalkınma dönemlerinde ulaştığı seviye ile boy ölçüşecek büyüklüktedir. Hatta bu nazariyelerden bazısına Avrupa, kalkınma yolunda uzun zaman yürüdüktan sonra ancak ulaşabilmiştir. Bazıları da vardır ki, kitapta görüleceği gibi insanlığın ulaştığı en yüce siyasi prensipler diye ifade edilmeye layıktır.

Bu söylediklerimiz dışında siyasal İslam düşüncesinin yapısını başkalarından ayıran şu özelliklerini de sayabiliriz:

1. Tarihte gerçekleşen evrimin sonucu olarak doğup gelişmiştir.

2. Toplumun pratik hayatında uygulanabilmesi için şartlar elverdiği ölçüde uygulama sahasına konması amacıyla unsurlarının kanun şekline konulması amaçlanmıştır.

3. Her zaman ahlak değerlerine bağlı olmuştur. Ondandırılması veya görmemezlikten gelmesi mümkün değildir. Hatta bu ahlak değerleri onun temel amaçları ve yitirdiği takdirde hayatını da yitireceği varlığının özü olmuştur. Bu özelliklerinden dolayı Batı düşüncesinden tümüyle ayrılmıştır.

4. Doğuşundan beri sınırları belirlenmiştir. Bu sınırlar, gelişmesini aşamayacağı gayenin yanında durmasını sağlamıştır.

Ancak, asırımızda ulaştığı sonuçların bir esas olarak alınarak yenilenmek ve modern bir sistem niteliği kazanması için çalışmak mümkündür.

Araştırma esnasında izlediğim metodu da şöylece özetleyebilirim: Fikirleri kaynaklarından seçip çıkarmak için önce eski kaynaklara başvurdum. Bu kaynaklar arasında karşılaştırma yaptım ve muhtelif düşüncelerin kritiğini yaparak aralarında değerlendirmede bulundum. Sonra bu düşünceleri ilmi bir sisteme uygun olarak tertip ettim. Aralarında tam bir bağlılık ve ahenk sağlayarak çağdaş bir dil ve üslupla ifade ettim. Araştırmanın özü de budur. Bu çalışma esnasında benim yaptığım, tabloyu ulaşabildiği en yüksek doğruluk derecesiyle, doğru olarak nakleden bir tarihinin çalışması olmuştur.

Ondan sonra müsteşriklerin kitapları ve çağdaş bazı yazarların bu nazariyelerle ilgili kitaplarında yer alan fikirlerini incelemem gerekiyordu. Bu çağdaş yazarların bazılarını fikirlerinde isabet etmiş, bazılarını da apaçık yanılmış olarak gördüm. Çünkü birçoğunun amacı bilimsel bir araştırmada bulunmak değil, belirli bir siyasi düşüncüyü savunmak olmuştur. Yeri gelince bunları göstereceğiz. Genellikle bu kişiler eski metodu izlemişlerdir. Eskilerin görüşlerini, fikrî dayanaklarını göstermeden yahut tarihî gelişmesini tavsif etmeden fetvalar veya hükümler olarak nakletmişlerdir.

Müsteşrikler, bu konuya yeni ve taze yorumlar sunmak iddiası içinde olmuşlardır. Ne var ki ihata ve kapsam eksikliği ve materyal azlığı hastalığından kurtulamamışlardır. Onun için klasik sunuş metodundan tamamen kurtulmaya güç yetirememişlerdir. Diğer taraftan fikirlerin ardında gizli birçok sırları, hatta fikirlerin kendisini bile anlamaktan âciz olmuşlar, bu sebepten büyük hatalara düşmüşlerdir.

Aslında bu durum çok görülmez. Çünkü bu ve benzeri konuların temel İslami kaynaklara dönülerek incelenmesi gerekir. Bu kaynaklar da Arapçadır. Müsteşriklerin de özellikle bu klasik Arapça zevkinden nasipleri malumdur. Araştırma esnasında özellikle bu hataları göstermeye ve gerçeği ortaya koyarak cevaplandırmaya özen gösterdik. Nitekim doğru bulduğumuz görüşlerini de beğenerek aldık ve kitapta yeri geldikçe belirttik.

Hemen belirtmeliyiz ki, kitabın kapsadığı materyal, İslam düşüncesinin mahsulü olan siyasi fikirlerin tamamı demek değildir. Belki gerçekten teoriler denilebilecek ve özellikle "İslami" di-

ye nitelenebilecek siyasi fikirleri ihtiva etmiştir sadece. Nazariyeler derken, birer mantuk önermesi şeklinde bir yapıya sahip olmuş ve mukaddimeleri tespit edilip tertip ile gösterilebilecek materyali kastediyoruz. O hâlde bunlar bir nevi İslami ve felsefi düşüncedir. İslam prensiplerinin kendisinden istinbat edildiği, üzerinde ittifak edilen kaynaklara dayanmaktadır bu düşünceler. Bu şartlar da ancak fıkıh, kelam ve tarih âlimlerinin kararlaştırdığı fikirlere mutabık düşmektedir. Bunlar mantuki önermelerdir. Kur'an, sünnet, icma ve bunlardan istinbat edilen kaynaklara dayanmaktadır. Onun için bunlar birer gerçek olarak tam İslami nazariyelerdir. Bunun dışında kalanlar ya ferdi görüşlerdir, yahut hikmet ve nasihatlar mecmuasıdır veya yöneticiye, sultana veya hâkime yönelik amelî öğütlerdir. Bu kişilerin halka karşı iyi bir politika izlemelerini amaçlamakta, başarılı olacağı veya yönetimini devam ettireceği yolu göstermektedir. Bunlara "siyasi âdâb" da demek mümkündür. Bunların bir kısmı başkalarından nakledilmiş, İran, Bizans veya Hint'ten alınmıştır. Onun için kaynakları yabancıdır veya en azından katıksız İslami değildir. Bu materyal çok zengindir, hakkında çok kitap yazılmıştır. Belirli değer ve ölçüleri vardır. İslam'ın genel kültüründen bir parçadır. Bütün bunlara rağmen araştırmamızın konusu değildir.

Elinizdeki kitap, yedi bölümden oluşmaktadır. Bölümler, araştırmamızın olduğu temel yedi konuyu temsil etmektedir. Hâliyle ana bölümler yan bölümlere de ayrılmaktadır. Onu, nazariyelerin doğuşu ve fırkalarla hiziplerin oluşması konusu izlemektedir. Bu konuyu ayrıntılarıyla ele alıp işledim. Çünkü bu doğuş kapalı kalmış olup ondan sonra geleceklerin esasını teşkil etmektedir.

Daha sonraki bölümlerde, İslam'da imamette ifadesini bulan siyasal araştırmamızın doğuşunu açıkladım. Bu nizamın gerçeğini ve diğer nizamlardan ayrıldığı yerleri belirttim. Yönetimin esasları ve hedefleriyle ilgili muhtelif mezheplerin görüşlerini de ele aldım. Ekseriyetin görüşü olan imametın vacipliğine dair delilleri teker teker ortaya koydum. Şia mezhebinin prensiplerini de belirtmeye özen gösterdim.

Sonra "siyasi sözleşme" ve onunla ilgili meseleleri ele aldım.

Bu bölümde ümmetin iradesi, hall ve akd ehli, veliahtlık ve benzeri konuları inceledim. Yine velayetleri ve velayet şartla-

rını, bilhassa vezirlik (bakanlık) ve hükümlerini, devletin genel görevlerini ve bunlar arasından sosyal dayanışmayı etraflıca ele aldım.

Son bölümde ise halkla devlet başkanı arasındaki ilişkiler, devlet başkanının sorumluluğunu da içeren yönetimin temel kuralları konularını inceledim.

En sonda egemenliğin gerçeğini ve devletin tabiatını belirleyerek bitirdim. Bütün bu bölümlerde görüşleri teker teker ortaya koydum ve ihtilafli meselelerin değerlendirmesini yaptım. Bütün bunları yaparken ilk hedefim, her görüşün dayandığı akli esasları beyan etmek olmuştur.

Araştırmanın konularını sunmada, meselelerinin tasnifinde, bölümlerinin taksiminde ve amaç edindiğim hedeflerin gerçekleştirilmesinde başarılı olabildimse, daha önce bilinmeyen ve bu nazariyelerin onun esaslarına göre okutulacağı yeni bir metodu ortaya koyduğumu umarım. Aynı şekilde yeni sayılması gereken bir ilmin belirli niteliklerini de belirttiğimi sanırım. Bugünden itibaren İslam kültürü mirasına bu ilim dalı da ilave edilecektir. Kesin bir şekilde bu ilmin adı “Siyasal İslam Düşüncesi İlmî” olacaktır. Bu konu ile ilgili bilimsel bir metotla ortaya konulan ilk kitap da bildiğim kadarıyla bu kitaptır.

Bu kitabımı bütün İslam âlemine sunarken kendimi son derece mutlu sayıyorum. Zira yeni bir yöntemle, İslami ilimleri araştırmayı diriltme hamlesinin gerçekleşmesinde bir katkımın olmasını istiyorum. Yine siyasi kültürün yayılmasında yardımcı olmak arzularımdandır. Çünkü Doğu'nun temel hastalığı ancak ve ancak siyasi sistemlerinin bozukluğu ve siyasi düşüncesinin geriliğinden kaynaklanmaktadır. Bu ve benzeri kitapların, bu hastalığın tedavisi yolunda, devlet, devletin işleri ve statüleri, yönetim biçimleri ve genel hak ve görevler konusunda, Müslümanların düşünce seviyelerinin yükseltilmesi için güçlü bir etken olmasını umarım.

Yararlı olmasını ve kapsamlı kılmasını Yüce Allah'tan dilerim. Başarı sadece O'nun elindedir.

Muhammed Ziyauddin er-Rayyıs
Kahire, Mayıs 1952